

VAD ÄR JÄMFÖRANDE SPRÅKFORSKNING?

Av professor HJALMAR FRISK, Göteborg

NÄR jag som ämne för denna installationsföreläsning¹ har valt att besvara frågan vad jämförande språkforskning är, så har jag därvid uppriktigt talat inte uteslutande letts av en önskan att upplysa mitt auditorium; jag har också känt ett behov att för mig själv precisera och avgränsa min egen uppgift. Att den som står i begrepp att bestiga en lärostol i detta ämne har klargjort för sig själv vad han vill och vart han syftar, måste betecknas som både önskvärt och nödvändigt. Svaret på denna fråga är icke alldeles självklart; det hade i så fall varit överflödigt att framställa den. Sällan tillförne under sin historia har språkvetenskapen, dess ställning, mål, metoder, varit föremål för en livligare meningsbrytning än nu; aldrig har den jämförande språkforskningen liksom ej heller den historiska språkforskningen mötts av en sådan likgiltighet och så kritiska blickar på många håll som nu. Tvivlet på den jämförande språkforskningens betydelse har å andra sidan mötts av käcka påståenden att all språkforskning måste vara jämförande. En sådan situation inbjuder den jämförande språkvetenskapen till självrannsakan, till att begrunda och klargöra sin ställning närmast inom språkvetenskapen såsom helhet betraktad, men även sin ställning till de s. k. filologiska vetenskaperna.

Tre ting äro avgörande för det sätt varpå en vetenskap bedrives, för dess praktiska verksamhetsområde. Detta bestämmes nämligen inte uteslutande av vetenskapens egen absoluta karaktär, av dess ideala mål. Det kan dessutom påverkas av vetenskapens egna traditioner, sådana som dessa utbildats under inflytande av dominerande personer och betydelsefulla händelser. En vetenskap tar också intryck av åskådning och intressen hos den tids-

¹ Installationsföreläsning hållen vid Göteborgs Högskola den 29 oktober 1938. — Ett par smärre tillsatser och formala ändringar ha vidtagits.

ålder som dess samtida företrädare tillhöra, vare sig dessa acceptera denna bundenhet eller uppresa sig mot den. Att utreda den nuvarande språkvetenskapens förhållande till vår tids anda är emellertid en uppgift som jag är nödsakad att överlämna till någon av de många som anse sig äga en tillfredsställande överblick över nutidens företeelser och som samtidigt kunna bedöma dem med den lidelsefrihet och opartiskhet som äro nödvändiga. En antydning må likväl tillåtas mig. Det torde vara uppenbart för alla, att det framför allt är två företeelser som sätta sin prägel på det nuvarande Europa, likgiltigt vilka ideologier och styrelseformer som folken bekänna sig till, likgiltigt vilka regeringar som sitta vid makten. Det är nationalismen och socialismen; det sistnämnda begreppet får naturligtvis därvid inte fattas i sin vanemässiga, trångt politiska betydelse. Det är därför inte överraskande att finna, att även språkforskningen proklamerats som en social vetenskap. På samma sätt som den liberala samhällsuppfattningen ledde till ett betonande av individens insats i språkutvecklingen, på samma sätt har samtidens öppna sinne för sociala rörelser, dess tro på samhällets och gruppens förmåga att hjälpa och att frälsa, inom språkvetenskapen återspeglats av ett framhävande av språkets sociala funktion och av samfundets roll inom det språkliga skeendet och de språkliga förändringarna.

Nationalismens inflytande på språkvetenskapen spåras inte bara i den tendentiösa tolkningen av fakta och det tendentiösa tillrättaläggandet av fakta, det framträder även — på gott och ont — i de yttre formerna för forskningsarbetet. Alla internationella kongresser till trots har det under de sista decennierna uppstått ett flertal skolor och riktningar med nationell signatur inom skilda länder. Jag skall dock nu inte fördjupa mig i detta ämne utan i stället söka klarlägga den jämförande språkvetenskapens principiella karaktär och beröra de förhållanden i denna vetenskaps historia som inverkat på dess utformning. Vad den jämförande språkforskningen har betytt som hjälpvetenskap för andra vetenskaper, vilka etniska och kulturella sammanhang i både förhistorisk och historisk tid som klarlagts delvis eller enbart genom språkvetenskapen, hela detta viktiga kapitel lämnar jag här åsido i denna rent språkliga utredning. Låt oss först då kasta en blick på det förgångna!

Den jämförande språkforskningens anor äro icke lika långa som ärorika. Den kan ännu inte räkna sin historia ens i hälften

så många århundraden som den klassiska filologien kan räkna sin i årtusenden. Den jämförande språkforskningen, som främst genom Franz Bopps avgörande insats skulle komma att utveckla sig till den mest rationella, mest exakta av alla humanistiska forskningsgrenar, är ett barn av romantiken. Den föddes samtidigt med indologien, sanskritstudiet, och har i främsta rummet utforskandet av fornindiskan att tacka för sin tillkomst och utveckling som självständig vetenskap. Uttrycket »jämförande grammatik» möter oss betecknande nog för första gången i ett arbete som bär titeln »Über die Sprache und Weisheit der Indier» och som till författare har den tyske skalden och romantikern Friedrich Schlegel. Sämjan mellan dessa båda tvillingbröder har också alltid varit den bästa. Den jämförande språkforskningen sökte länge sitt främsta stöd i det ålderdomliga fornindiska språket. Detta ansågs av en och annan rent av som identiskt med det indoeuropeiska urspråket, som upprinnelsen till alla övriga indoeuropeiska språk. Även sedan man har kommit till en riktigare insikt om indiskans ställning som en sidoordnad släkting till de övriga språken inom samma grupp, har den jämförande språkforskningen aldrig upphört att tillerkänna fornindiskan, sanskrit, en framträdande roll i språkens stora ensemble. Från indologernas sida har också den jämförande språkforskningen alltid kunnat glädja sig åt den största förståelse och det redobognaste bistånd.

Men denna nära beröring mellan sanskrit och jämförande språkforskning, som alltså till stor del är historiskt betingad, får inte leda till någon förväxling mellan indologien som filologisk disciplin och den indoeuropeiska språkvetenskapen. Om man med skäl kan kalla dem tvillingbröder, så förete de icke desto mindre lika stora olikheter sinsemellan som vilka medlemmar av de humanistiska vetenskapernas stora syskonskara som helst. När man därför i vårt land i motsats till vad fallet är i de flesta andra länder fortfarande förenar dessa båda vetenskaper inom ett universitetsfack såsom ett ämne, så är detta först och främst ett medgivande åt en lärdomshistorisk tradition. Det är delvis också ett offer åt praktiska organisations- och undervisningshänsyn, en eftergift åt de akademiska lärosätenas visserligen högst väsentliga men dock underordnade roll som undervisningsanstalter, till förfång för utövarnas vetenskapliga rörelsefrihet.

Den jämförande språkvetenskapens ställning till indologien får således sin förklaring, om man ser på dessa vetenskapers fram-

växt och historia. Samma iakttagelse kan man göra beträffande språkvetenskapen och en annan forskningsgren, den klassiska filologien. Då språkvetenskapen framträdde som en självständig disciplin med egna uppgifter och metoder, uppstod det en olycklig spänning och onödiga slitningar mellan den ungdomliga, stundom ungdomligt övermodiga språkvetenskapen och den traditionsmätade klassiska filologien. Med ålderns rätt och erfarenhetens pondus sökte denna hävda sin undantags- och prioritetsställning i vetenskapens värld och slungade sin bannstråle mot den jämförande språkforskningen som »tog sin tillflykt till brahmaner och Ufifa för att förklara innebörden hos goda latinska och grekiska ord» (Gottfried Hermann). Det såg visserligen en tid ut som om gränsen mellan klassisk filologi och jämförande språkvetenskap i Sverige var på väg att utplånas. Det var i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, då båda lärostolarna i klassisk filologi vid vårt äldsta universitet innehades av två betydande språkmän och komparatister, Per Persson och O. A. Danielsson, den ene utmärkt av stor produktionskraft och systematiserande överblick, den andre av kritisk skärpa och intellektuell finess. Det har emellertid visat sig att denna förening var av övergående natur, framkallad av en särskild tidsströmning, möjliggjord av säregna personliga förhållanden.

Vill man riktigt förstå, varpå olikheten och motsättningarna mellan klassisk filologi och jämförande språkforskning beror, är det nödvändigt att först enas om vad filologi och filolog är. Filolog betyder egentligen »vän av ord»; vore denna bokstavstroga tolkning riktig, skulle man alltså träffa de största filologerna på folkmöten och i parlamentariska församlingar. En lika bokstavlig men dock helt artskild betydelse inlägger, om jag inte missminner mig, Anatole France i ordet filolog, när han på ett ställe låter en av sina talesmän bekänna: »Det existerar för mig ingenting annat i denna världen än ord; till den grad är jag filolog.» Ingen av dessa tolkningar är emellertid den vanliga, och jag tror i varje fall inte att de klassiska filologerna äro benägna att gilla någon av dem. Snarare torde de i likhet med sin store läromästare August Boeckh med filologi mena det sammanfattande studiet av ett folks alla livsytringar, av hela dess kultur. Filologien innesluter enligt denna uppfattning språk, litteratur, konst, musik, religion, filosofi, statsskick, politik, myntväsen, lagstiftning, ekonomi och åtskilligt annat. Fattar man filologien på detta sätt, kan den näppeligen

betraktas som en enhetlig vetenskap. Den är fastmer ett konglomerat av ett flertal vetenskaper, som dock i varje enskilt fall sammanhållas av den betydelsefulla omständigheten att materialet för dem alla är hämtat från ett och samma folk med ett och samma språk, en och samma kultur. Men även den som ger åt filologien denna vittfamnande, allt omspännande innebörd, måste nog medge, att kärnan i all filologi är interpretationen, tolkningen av en gången tids litterära, skriftliga dokument och återställandet av dessa dokument i deras ursprungliga, av tiden ofta vanställda skick. Denna tolkning kan naturligtvis avse även den språkliga formen såsom sådan, eftersom även denna ingår i folkets livsytringar och återspeglar dess kynne. I sådana fall får filologien ett språkvetenskapligt innehåll. Men filologen kan omöjligen försumma det reala innehållet; i den mån detta fångar hans intresse, blir han litteraturforskare, kulturhistorisk och politisk-historisk forskare. Den rent filologiska verksamheten, fattad såsom interpretation, textkritik och textedition är självfallet en oundgänglig förutsättning för all vetenskap om det förgångna som stöder sig på skrivna urkunder, för den historiska språkvetenskapen, för litteraturforskningen, för den politiska forskningen. Men lika klart synes det mig, att denna rent filologiska verksamhet inte kan tillfredsställa filologen, varken som vetenskapsman eller som människa. Goethe har i en av sina maximer och reflexioner karakteriserat filologien och därvid också pekat på dess begränsning. Han framhåller, att det är mycket naturligt, om filologen under sitt trägna sysslande med en auktor också kommer därhän, att han tilltror sig ett omdöme även i smakfrågor men att detta inte alltid lyckas honom. Goethe hyser alltså en viss misstro till filologernas estetiska värderingar. Lika lite som filologen alltid besitter estetisk sakkunskap, lika lite kan man naturligtvis begära, att han skall vara fackman i alla de vetenskaper i vilkas tjänst han står. Men ju bättre han lyckas härutinnan, ju längre han förmår blicka ut över sitt speciella verksamhetsfält, ju större andlig kraft han lyckas frigöra från sina maktpåliggande yrkesfilologiska arbetsuppgifter, desto högre når han som vetenskapsman.

Den klassiska filologien har av ålder och med rätta ansett litteraturforskningen och den historiska forskningen såsom en huvuduppgift. Den klassiska fornkonskapen och antikhistorien har emellertid nu brutit sig ut ur den filologiska enheten och önskar betraktas som en självständig vetenskap under mycket starkt be-

tonande av den arkeologiska disciplinen. Fortfarande kvarstår det emellertid inom den klassiska filologien minst två väsensskilda vetenskaper: språkvetenskap och litteraturhistorisk forskning. Lösningen av denna dualism har i regel sökts i en och samma riktning: filologien har i främsta rummet velat vara litteraturforskning och blott tagit språkvetenskapen eller rättare sagt språk k u n s k a p e n till hjälp för textkritiska syften. Och även när den klassiske filologen sysslar med språkliga problem, så brukar han begränsa sitt intresse till det individuellt särpräglade litteraturspråket, till stilen, och överlåter den kollektiva, namnlösa och naturvuxna språkutvecklingen åt den professionella språkvetenskapen. Denna begränsning i filologens språkliga intressesfär har lett till det resultatet, att den klassiska språkvetenskapen till stor del är ett verk av den jämförande språkforskningens målsmän, av komparatister som Karl Brugmann, Berthold Delbrück, Jacob Wackernagel, Wilhelm Schulze, Paul Kretschmer, Felix Solmsen, Albert Thumb, Eduard Schwyzer, Ferdinand Sommer, Herman Jacobsohn och många andra. Endast på ett område kan man tala om en väsentlig insats från filologernas sida, nämligen på syntaxens. Men det är knappast någon tillfällighet, att den svenske forskare som bland filologerna gjort den största insatsen och verksammast bidragit till att rycka den klassiska syntaktiska forskningen ur dess isolering, professor Einar Löfstedt, tillbragt sina läroår vid det universitet, som under en längre tidrymd hade båda lärostolarna i klassiska språk besatta med framstående komparatister.

Den jämförande språkforskningen har således betraktat såsom i väsentlig mån sina de uppgifter som på sätt och vis kunna sägas tillhöra den klassiska filologien. Att det skall inträda någon förändring i denna arbetsfördelning inom en överskådlig framtid, är så vitt jag förstår uteslutet. Även om lärostolarna i klassisk filologi vid våra statsuniversitet, såsom nu har föreslagits av universitetsberedningen, få de missvisande beteckningarna latinska språket och grekiska språket, kommer denna omdöpfung icke att påverka den klassiska filologien och dess månghundraåriga traditionella inriktning.

Den jämförande språkforskningens egentliga syfte ligger angivet eller åtminstone antytt i dess egen beteckning. Språkjämförelse kan bedrivas på mer än ett sätt. Den behöver inte taga

sikte blott på en språkfamilj, en språkgrupp; den kan också sträva efter att omfatta alla språk, att uppspåra likheter i byggnad och utveckling, oavsett om de jämförda språken äro genetiskt besläktade eller inte, d. v. s. oavsett om de blott äro differentierade former av ursprungligen ett och samma språk eller icke kunna ledas tillbaka till samma källa. Alla språk förete nämligen en viss likhet, ur fysiologisk-fonetisk synpunkt lika väl som ur psykologisk. Fysiologiskt därför, att alla språk träda i funktion förmedelst en talapparat, som är konstruerad på ungefär samma sätt hos alla människor. Psykologiskt, emedan alla språk tjäna som uttrycksmedel för känslor, viljor och tankar hos individer, vilkas sjäsliv alla olikheter till trots dock uppvisa fundamentala överensstämmelser. Om den jämförande språkforskningen utövas på detta sätt, får den en universell karaktär och ingår i den s. k. allmänna språkvetenskapen. Men den jämförande språkforskningen kan också begränsa sig till genetiskt besläktade språk, till språkfamiljer och språkgrupper. Den minskning i omfånget för språkbetraktelsen som detta medför, uppväges av en motsvarande ökning i jämförelsens innehåll, precision och säkerhet. Genetiskt besläktade språk kunna nämligen inte bara jämföras till sin allmänna, fonetiska och psykologiska, struktur utan även till sin grammatiska byggnad, sin morfologi. Ju mer egenartad denna är, desto rikare möjligheter erbjuda sig för jämförelsen. Nu uppvisa just de indoeuropeiska språken i sitt äldsta skick en mycket egendomlig och invecklad byggnad, och denna är bevarad i stelnade rester även i de ytterst förändrade former som dessa språk förete i modern gestalt. Härtill komma andra gynnsamma omständigheter: ingen språkgrupp kan uppvisa en så rik differentiering och en så mäktig utbredning som den indoeuropeiska. Ingen kan mäta sig med denna i kulturell och världshistorisk betydelse. Tack vare en oändlig serie skriftliga dokument på ett flertal indoeuropeiska språk äro vi också i tillfälle att här följa en språklig utveckling som sträcker sig genom årtusenden. Allt detta samverkar till att ge den jämförande språkforskningen ett tacksammare fält inom de indoeuropeiska språken än inom någon annan språkgrupp. Eftersom de grammatiska överensstämmelserna mellan särspråken framträda tydligare ju längre tillbaka man går i tiden, intresserar sig den jämförande indoeuropeiska språkforskningen framför allt för de äldsta språkskedena. Den blir därför med nödvändighet starkt historiskt orienterad.

Det ideala målet för den jämförande språkforskningen är att rekonstruera det gemensamma språk, som en gång genom en invecklad och långvarig process splittrades och gav upphov till alla de indoeuropeiska sarspråken, till indiskan, iranskan, armeniskan, albanesiskan, grekiskan, latinet, de keltiska, de germanska språken, de baltiska, de slaviska språken, hethitiskan, tochariskan. Detta ideal är i likhet med alla andra ideal ouppnåeligt men är inte desto mindre den ledstjärna som forskningen har att följa. Var detta språk talades veta vi inte; när det talades veta vi inte heller med säkerhet. Vi veta endast, att det själv i sin tur liksom alla andra språk har genomlöpt en lång och skiftesrik utveckling. Visserligen kan man genom jämförelse av de olika sarspråken med en hög grad av sannolikhet fastställa utseendet hos en lång rad av ord i detta s. k. urspråk, men dessa ord fördela sig ofta på olika dialekter av urspråket, förskriva sig kanske också från olika tidsskeden av dess egen historia. Till de ord i skilda språk, vilka med avsevärd säkerhet kunna återföras på gemensamma indoeuropeiska grundformer, höra ett flertal räkneord, de vanligaste släktskapsorden, ss. *fader, moder, broder, syster*, beteckningar på boskap och boskapsdjur, ss. *fä, ko, oxe*, samt en hel mängd andra. Att prestera en tillfyllestgörande bevisning för att ett ord i urspråket endast haft dialektal spridning är visserligen högst sällan, kanske aldrig möjligt, eftersom ordet i fråga under utvecklingens lopp kan ha gått förlorat inom ett eller flera språk. Att så ofta varit fallet, visar emellertid redan erfarenheten från de levande språken. — Söker man rekonstruera en i detalj gående bild av ett enhetligt urspråk, kommer man in på de overifierbara hypotesernas område.

Om således dessa rekonstruerade former endast ha en begränsad giltighet, ett begränsat värde, så följer därav inte, som man ibland hör påstås, att de äro rena chimärer eller att de kunna undvaras. Man bör alltid sträva efter att uppställa exakta indoeuropeiska grundformer, enhetliga ord som utgångspunkter för de olika sarspråkens former och ord. Ju bättre man lyckas härutinnan, desto gripbarare och mera övertygande blir den överensstämmelse som rekonstruktionen symboliserar liksom även de slutsatser rörande förhistoriska förhållanden och kulturella sammanhang som kunna dragas av denna överensstämmelse. Den väsentliga och reala uppgiften för den jämförande språkforskningen består nämligen icke i dylika rekonstruktioner i och för sig utan i att med dessas

tillhjälp förklara och belysa de talrika företeelser inom de skilda indoeuropeiska språken som inte kunna förklaras ur dessa språks egen historia, därför att de uppkommit icke under språkens egen särutveckling utan äro ett arv från deras gemensamma förhistoria. Men skall komparatisten, språkjämföraren, lyckas härutinnan, så kräves inte bara att han i mån av krafter och förmåga kan överblicka hela den språkfamilj vars släktskapsförhållanden han utreder, han måste dessutom, och det är inte det minst viktiga, ha en djupast möjliga förtrogenhet med de speciella språk som särskilt äro föremål för hans förklaringsförsök. Den som utforskar forngrekiskans historia måste vara grekist och komparatist; den som ägnar sig åt de slaviska språkens äldre skeden måste vara slavist och komparatist; den som specialiserar sig på germanskans tidigare utveckling måste vara germanist och komparatist. Han måste detta även därför, att man, såsom också redan Wilhelm von Humboldt, grundaren av den allmänna språkvetenskapen, med rätta framhåvt, endast genom ett till grunden gående studium av ett språk kan förvärva den instinktiva känsla och förståelse för språkets natur och inneboende lagar som är en nödvändig förutsättning även för komparatisten.

Redan av vad jag nu har sagt torde framgå, att det är omöjligt att draga en skarp gräns mellan jämförande språkforskning och historisk språkforskning. Det är likaledes omöjligt att avgränsa dessa discipliner från den s. k. allmänna språkvetenskapen. Allmän, historisk och jämförande språkvetenskap äro endast tre olika aspekter på en och samma vetenskap. Av personliga skäl och med hänsyn till en lämplig arbetsfördelning är det naturligtvis vanligen så, att den enskilde forskaren företrädesvis drages åt någon eller några av dessa sidor inom sin vetenskap. Men han kan inte utan skada helt försumma någon av dem. Den som ägnar sitt intresse åt frågor av allmän teoretisk natur måste kunna stödja sig på ett mycket vidsträckt och djupgående empiriskt språkligt vetande, om hans allmänna slutsatser och sammanfattningar skola kunna bjuda några värdefulla och säkra resultat och innehålla något annat än självklara satser, de må förkunnas i aldrig så anspråksfull och förment djupsinnig form. En forskare som uteslutande begränsar sin horisont till ett enda språk måste stanna oförstående inför alla sådana företeelser inom detta som äro ett arv från språkets förhistoria eller ett utslag av allmänna språkliga lagar. Den jämförande språkforskaren måste inte bara

ha en ingående kunskap om de språk, vilkas släktskapsförhållanden han utreder, han måste dessutom kunna tillgodogöra sig den allmänna språkvetenskapens teoretiska betraktelser och allmän-giltiga iakttagelser.

Att det jämförande forskningssättet inom språkvetenskapen har sitt berättigande har väl heller aldrig av någon på allvar ifrågasatts. Om det likafullt har uttalats tvivel om nödvändigheten av en speciellt jämförande språkforskning, så bottnar inte detta i ett förnekande av den komparativa metodens berättigande i och för sig. Men när nu all historisk språkforskning innehåller ett komparativt inslag och samtidigt all komparativ forskning ett historiskt element, kan det då vara nödvändigt eller ens lämpligt att utskilja den jämförande språkforskningen såsom en egen disciplin? Denna fråga skulle jag vilja besvara sålunda: Den jämförande språkforskningen skulle kunna undvaras såsom en självständig disciplin under vissa — ouppfyllbara — förutsättningar. För det första: om företrädarna för de olika sarspråken och deras filologier ägde möjlighet att ta en väsentligt ökad del av forskningsresultaten och primärundersökningarna inom andra språkområden. För det andra: om man kunde inrätta särskilda lärostolar inte bara för grekisk, latinsk, germansk, slavisk, indisk språkvetenskap utan även för iransk och keltisk, vilka också finnas på sina håll, men vidare även för baltisk, armenisk, albanesisk, tocharisk, hethitisk språkvetenskap och filologi. Så länge dessa förutsättningar icke äro för handen — och att de någonsin båda skulle uppfyllas ligger säkerligen utanför möjligheternas gränser — så länge har den jämförande indoeuropeiska språkforskningen sina omfattande och egna arbetsuppgifter som ingen torde stå redo att övertaga.

Under de senaste decennierna har det på många håll skett en påtaglig omorientering från den rent indoeuropeiska, historiska språkforskningen i riktning mot den allmänna språkvetenskapen. Under fältropet »Bort från Bopp, tillbaka till Humboldt!» har man gått till anfall mot 1800-talets och det begynnande 1900-talets språkliga inriktning. Man har därvid förebrått detta skede att det tappat de stora problemen rörande språkets väsen och de djupa orsakerna ur sikte, accepterat fakta utan att söka förklara dem, förlorat sig alltför mycket i detaljer. Dessa kritiker mena dessutom att indogermanisterna sett ensidigt på språket utifrån

sina egenartade utgångspunkter, att de dragit förhastade generella slutsatser endast med ledning av de säregna förhållandena i de indoeuropeiska språken. Det gäller nu framför allt att befria språkvetenskapen från det indoeuropeiska tyranniet. Det ligger utan tvivel något berättigat i denna kritik. Att indogermanisterna kommit att spela en så ledande roll inom språkvetenskapen under detta skede beror emellertid inte på något förtryckarbegär eller på någon härsklustnad hos dessa forskare. Det är en given följd av det faktum, att de indoeuropeiska språken stodo den västerländska vetenskapen ojämförligt närmare än någon annan språkgrupp. De erbjödo dessutom som jag redan har antytt alldeles speciellt gynnsamma möjligheter för ett deskriptivt, historiskt och jämförande studium. I samma mån som andra språk bli föremål för en grundlig vetenskaplig bearbetning och dras in i den allmänna diskussionen, bortfaller denna ensidighet av sig själv. De indogermanister torde numera vara lätt räknade som inte någon gång gjort bekantskap med språk tillhörande andra grupper. De krav som det interna indoeuropeiska språkstudiet ställer på sina utövare äro emellertid så stora, att dessa vanligen med eller mot sin vilja nödgas avstå från ett djupare sysslande med språk utanför den indoeuropeiska kretsen. Vad klandret för detaljstudium beträffar, drabbar detta onekligen en svag punkt hos indogermanisterna, men en svaghet som på visst sätt varit deras styrka och i varje fall en följd av beskaffenheten hos det material som de arbetat med. Det är en bekant sak, att det just är de egenartade detaljerna i överensstämmelserna språken emellan som äro de för släktskapsförhållandena belysande och bevisande. Det kan synas vara en oväsentlig detalj att det på tyska heter i singularis *er ist* men i pluralis *sie sind*. Men denna lilla oansenliga detalj, denna motsättning mellan *ist* och *sind*, som går igen t. ex. i latinets *est* och *sunt*, är tillräcklig för att bevisa att tyskan är ett indoeuropeiskt språk. Det är på sådana signifikativa detaljer som komparatisten bygger sina slutsatser om språkens samhörighet. Att försumma detaljerna vid det jämförande språkstudiet vore liktydigt med att underminera det fundament som all språkjämförelse vilar på. Det har tyvärr inte heller visat sig vara överflödigt att erinra systembyggarna om ännu en trivial sanning: för att en helhetsbild skall bli riktig, kräves att åtminstone huvudmassan av de detaljer som den bygger på skola vara riktigt iakttagna och riktigt tolkade.

Vad är jämförande språkforskning?

Det vore säkert därför även för den allmänna och teoretiska språkvetenskapen ödesdigert, om den nu, när den påkallar och också erhåller allt större beaktande, allt bredare utrymme i den vetenskapliga diskussionen, skulle göra sig urarva gentemot den empiriska försiktighet, den grundliga reala och språkliga lärdom, det oförbehållsamma och samvetsgranna respekterande av fakta som skänkt den historiska och jämförande språkvetenskapen den säkerhet i resultaten som ingen kan fränkänna den. Det är för övrigt en smula naivt att tro, att denna riktning nu har fullgjort sitt värv och är beredd att skriva sitt testamente. Fortfarande är det möjligt att göra nya, allt skarpare, allt exaktare iakttagelser på det material som redan är i allas händer. Fortfarande har den skriftliga traditionen, den muntliga meddelelsen åtskilligt att säga den som förstår, den som vill lyssna till dess stämma.